

Fra Hove. Utgravingsfeltet til høyre for steingarden ligger helt sør mot grensen til Sørbø.

1. Sørbø ligger mellom Hove og Lunde på den store morenehøyden på østsiden av Ganddalen. På alle disse gårdene er det kommet fram gjenstander fra graver, boplasser og offersteder som er svært sjeldne i Norge, og som viser at dette, sammen med Austrått, var sentrumsområde for et høytstående religiøst, sosialt og politisk samfunnslag.

Kvernhaus på Sørbø. Blyanttegning av Ragnar Aase.

2. Aase Mølle og Trævarefabrik var i drift fra 1866 til 1967, først som mølle, men i 1901 begynte de også å produsere møbler. Etter andre verdenskrig fortsatte de som en ren møbelfabrikk, og da bedriften ble avviklet, etablerte byggevarefirmaet Guttorm Skårland seg her.

3. Aase Dreieri oppstod i 1884 på restene av Gandalens tekniske Fabrik som var et dreieri som fram til 1880-årene produserte småmøbler og nyttegjenstander til husholdningene med kraft fra vasshjulet til den tidligere mølla

Portalen til Aase Dreieri.

som ble avviklet i 1870-årene. Vasshjulet fikk vann fra en lang demning i Storåna. Turstien er nå lagt på demningen, men fortsatt kan en se konturene av denne. Aase Dreieri ble etablert av Sven M. Skjæveland og Peder O. Løvaas, og det vokste på stedet fram en liten bebyggelse for arbeiderne og eierne. Dreieriet ble en ledende produsent av møbler, og her grodde også spiren til bedehuskulturen som ble så utbredt på Ganddal. Kina-misjonen hadde sin oppstart i fabrikken, og i 1908 ble møtevirksomheten flyttet over til det nybygde «Ebeneser» i krysset Kvernelandsveien/Lunde-geilen. Aase Dreieri var også «rugekasse» for de fleste møbelfabrikkene som etablerte seg etter første verdenskrig. I 1980 flyttet bedriften fra Ganddal, bygningene ble solgt, og i 1985 var også bedriften Aase Dreieri borte. Noe seinere ble portalen som oppe ved Jærveien går over veien ned til bedriften, renoveret, og et relieff av Løvaas ble satt opp på en av søylene.

4. Ålgårdbanen mellom Ganddal og Ålgård ble åpnet i 1924 og var starten på den påtenkte hovedbanen til Oslo. Slik gikk det ikke. Jernbaneforbindelsen østover kom over Jæren. Ganddal stasjon, eller Høyland som var navnet de første årene, lå fram til 1935 lenger sør på andre siden av Kvernelandsveien. Selve banen ble bygget slik den ligger i dag, og togene til Ålgård fra Sandnes måtte før stasjonen ble flyttet, gå ca. 200 m tilbake fra Ganddal stasjon på et sidespor av hovedbanen før togene ble skiftet inn på Ålgårdbanen. Siste persontog til Ålgård gikk i 1955, og i 1988 var det også slutt med godstrafikk på den vel 12 kilometer lange strekningen.

Ålgårdbanen ved Ganddal.

Tyskergarden der den går ut til Stokkalandsvatnet.

5. Tyskergarden er en del av forsvarslinjen «Festung Stavanger» som tyskerne startet byggingen av fra Nordsjøen via Lea, Ganddal og Høyland kirke til Auestad. På Ganddal ser vi fortsatt rester av den kraftige steingarden ved Handelandsmarka. Den gikk videre over Kvernelandsveien, forbi den gamle jernbanestasjonen, krysset så over jernbanen og fortsatte nord for den gamle skolen og opp på Lundetunet hvor garden fortsatt er delvis synlig. Sør for Jonsokveien og videre mot Julebygda gikk forsvarslinjen som grøft. Litt av grøfta sees fortsatt på toppen av byggefeltet. På feltet sees også noen garder som tilhørte forsvarslinjen.

6. Stokkalandsvatnet ble i 1996 fredet som fuglefredningsområde. Formålet er å bevare dette viktige hekkeområdet for ulike våtmarksfugler.

Stokkalandsvatnet.

Området har et rikt fugleliv som vi kan se fra fugletårnet. Turveien rundt vatnet går forbi badeplasser og flere rasteplasser. Disse er fine rekreasjonsområder hele året. Området ved utløpet i vest ble utpå 1970-tallet tilrettelagt som «fuglepark» av Harald Herredssvela.

Stokkalandsvatnet.

Holane.

8. BMX-banen på Kvål ble etablert i 1982. Den var Norges første BMX-bane og holder fortsatt en internasjonal standard. VM 1992 ble arrangert av Sandnes BMX som i dag har ca. 80 aktive medlemmer fra 5 år og oppover. Sebastian Kartfjord som bor på Ganddal, var med i OL og er blant eliten i Europa.

BMX-banen på Kvål.

Kartet er utgitt av: Sandnes kommune ved park og idrett i samarbeid med oppmålingsseksjonen, Ganddal bydelsutvalg, Sandnes historie- og ættesogelag og Stavanger Turistforening. www.sandnes.kommune.no/friluftsliv

TUR- OG BYDELSKART

Velkommen på tur i Ganddal bydel

Areal: 12,1 km²

Innbyggere: 6235 (2011)

Ganddal bydel ligger helt sør i Sandnes kommune og omfatter gårdene Sørbø, Lunde, Kvål, Vagle, Stokkaland, Foss-Eigeland, Skjæveland og Åse. I øst grenser bydelen til Høyland, i sør til Figgjoelva, i vest til Julebygda og i nord til Skei og Hove.

Bydelen som tidligere var sentrum for møbelindustrien i Norge med 11 møbelfabrikker i drift samtidig på 1950-tallet, hadde i mange år etter andre verdenskrig en dominerende stilling i Norge når det gjaldt produksjon av småmøbler, salongbord, bokreoler, hjørneskap, spisestuemøbler, osv. Ganddal Møbelfabrikk var i drift 1919–85, Handeland Møbelfabrikk 1920–68, Jæren Møbelfabrikk 1930–56, Sola Møbelfabrikk 1936–81, Bjuland Møbelfabrikk 1942–58, Nylund Møbelfabrikk 1946–81, Byberg Møbelfabrikk 1946–93, Skjæveland Møbelfabrikk 1946–66 og Treklover 1948–92. Etter 1990-årene var alle ombygde til annen virksomhet.

Fortsatt har bydelen en del industri, men også boligområder, noe jordbruk og en del skog og utmark. Sykkelfabrikken til Jonas Øglænd flyttet fra Solaveien – det som nå er «Huset Vårt» – til Kvål på 1970-tallet, men er også nå historie.

Bydelen har flere fine turområder, blant annet rundt Stokkalandsvatnet og Vagleskogen.

Stokkalandsvatnet og Ganddal sett fra Stokkalandsfjellet.

Vaglemoen (utenfor kartet) er sletta ned til Figgjoelva helt sør på Vagle der veien tidligere gikk i bru over til Orstad i Klepp. Ei tid på 1800-tallet og utover til etter 1914 var dette militær ekserserplass og hvor det også ble holdt våpenøvelser.

Rogaland radio (utenfor kartet) hadde mottakerstasjonen på Skjæveland fra 1961 til 2003. Antennene for mottak er fortsatt delvis i bruk, men stasjonen er flyttet og samlokalisert med hovedredningssentralen på Sola. Rogaland radio var i sin tid verdens største og mest avanserte kystradiostasjon for maritim telefon- og telegramtrafikk, både på VHF, mellom-

Rogaland radio.

bølge og kortbølge. Kystradiostasjonen hadde rundt 180 årsverk sist på 1970-tallet. Den kommuniserte på kortbølge med skip over hele jordkloden. Etter at sambandssatellittene nå har overtatt denne tjenesten, er Rogaland radio på Sola et senter for overvåking av nødtrafikk i nært samarbeid med HRS, og har teknisk vedlikehold for hele landet.

Skjæveland bru (utenfor kartet) som krysser Figgjoelva, ble bygget i 1852. Den er ca. 100 m lang og er en kombinasjon av steinhvelv- og steinhellebru. Lensm. Ingebret Mossige utarbeidet tegninger og smeden Gabriel Høyland bygde brua. Bruprosjektet er et eksempel på jærsk pågangsmot. Praktiske mennesker uten formell utdanning og erfaring i brubygging, gjennomførte etter datidens forhold et stort bygge- og anleggsarbeid.

Skjæveland bru.